

Фендик В.М.

КОНТРОЛЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ У СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

У статті розкрито сутність та необхідність, параметричні характеристики контролю забезпечень виконань зобов'язань на усіх рівнях господарських відносин. Сучасний розвиток системи контролю забезпечень зобов'язань відбувається динамічно та нерівномірно в різних країнах та економічних союзах. Контроль забезпечень виконання зобов'язання має різну структуру та призначення відповідно до потреб кожної окремої країни. Врахування найкращого передового досвіду дасть можливість стабілізувати та зрівноважити економічний розвиток.

Ключові слова: *контроль забезпечень зобов'язань, система внутрішнього контролю, контроль за формуванням та використанням ресурсів.*

ВСТУП

Метою діяльності підприємства є не тільки отримання прибутку, але і стабільний економічний розвиток із паралельним виконанням своїх соціальних програм. Базою для цього є надійний контроль забезпечень зобов'язань, аналітично-технічне інформаційне забезпечення. У зв'язку із динамічним розвитком суспільства питання контролю забезпечень зобов'язань та його аналітичного забезпечення є недостатньо вивченим. В існуючих та наукових розробках недостатньо відображено роль окремих факторів суспільного життя та рівня їхнього впливу у процесі здійснення контролю забезпечень зобов'язань та його аналітичного забезпечення. Вивчення проблематики міжнародного контролю та фінансовими забезпеченнями займалися вчені Покропивний С.Ф. та Поддєрьогін А.М.

Питання інформаційного забезпечення аналітичної роботи розкрив Ситник В.Ф. Проте а рїогї проблему вивчення контролю по забезпеченню зобов'язань і їх виконанню досліджували вчені С.Альбрехт, Г.Бенстон, Ф.Фабозці, Б.Нідлз, Ч.Гібсон та інші зарубїжні вчені. Об'єктом даної роботи є система контролю забезпечень зобов'язань. Метою роботи є дослідження факторів, які визначають комплексний вплив світової економіки на відтворення потенціалу національної економіки, які визначають можливості ефективного використання забезпечення зобов'язань. При оцінці сучасного стану економіки, контролю забезпечень зобов'язань та його аналітичного забезпечення використовувалися методи: збору інформації, узагальнення, порівняльного та системного аналізу. Своїм завданням автор ставить дослідження існуючих систем контролю забезпечення зобов'язання.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Глибоке проникнення в сутність економічних закономірностей може бути забезпечене лише з урахуванням специфічних вимог до математичного апарату, що пред'являються самою природою економічних систем [12].

Ефективна система внутрішнього контролю складається з п'яти взаємопов'язаних компонентів:

1. Управління навколишнім середовищем: контроль навколишнього середовища створюється загальне ставлення керівництва, обізнаність та дії. Вона включає в себе етику компанії, філософію і стиль роботи, організаційну структуру, спосіб привласнення повноважень і відповідальності, а також кадрової політики і практики. Персонал повинен бути кваліфікованим щоб оперувати обов'язками, що означає, що вони повинні бути підготовлені і повідомлені про те, що від них очікується [19с. 322].

2. Оцінка ризику: Оцінка ризику включає в себе визначення областей, в яких ризик втрати активів або неточностей у бухгалтерському обліку високий, так що адекватний контроль може бути реалізований [19с.323].

3. Інформація та комунікації: інформаційні та комунікаційні системи відносяться до бухгалтерської системи, створеній управлінням, з її допомогою система збирає і обробляє інформацію про угоди компанії і, як вона передає індивідуальній зобов'язання в системі. Співробітники повинні зрозуміти, які саме їх функції [19с.323].

4. Управління діяльністю: контроль діяльності політика і процедури управління, щоб бачити на місці, виконання його директиви [19с.323].

5. Моніторинг: Моніторинг включає в себе регулярну оцінку керівництва щодо якості системи внутрішнього контролю, у тому числі періодичного огляду дотримання всіх політик і процедур. Великі компанії часто мають у своєму штаті внутрішніх аудиторів, які розглядають систему компанії внутрішнього контролю, щоб визначити, якщо він працює правильно, і якщо процедури дотримуються. У невеликих підприємств, власники і менеджери надають ці

віддуки. [19,с.324].

Немає системи внутрішнього контролю, без недоліків. До тих пір поки люди виконують процедури контролю, системи внутрішнього контролю будуть уразливі для людської помилки. Помилки можуть виникнути через непорозуміння, помилки в судженнях, недбалість, неухважність, втому. І поділ обов'язків може бути порушений через змову співробітників, які таємно погодилися обманювати компанії. Крім того, установлений порядок процедур може виявитися безрезультатним через помилки або шахрайства співробітників, а елементи контролю, початково ефективні можуть стати неефективними, коли зміняться умови. У деяких випадках витрати на створення і підтримку складних систем управління може перевищувати вигоди [19,с.324].

Контроль являє собою процес моніторингу поточного рівня ефективності роботи компанії і здійснення необхідних коректив, які забезпечують подальше просування компанії в напрямку запланованого рівня ефективності. До числа найбільш важливих методів контролю належать такі методи, як організація систем бухгалтерського обліку, використання різних процедур управління системами контролю, а також вимір коефіцієнтів ефективності [10]. Контроль за реалізацією планів багато в чому залежать від специфіки стилю управління на підприємстві і пов'язані з прийняттям керівниками на себе певної відповідальності [11].

Підприємство, особливо промислове підприємство, можна охарактеризувати через його цілі і необхідні для їх досягнення потенціал та дії з інформацією, матеріальними і номінальними благами, а також через його зв'язки як системи зі специфічними підсистемами. Контроль є процесом обробки інформації керівниками, яким надає в цьому підтримку допоміжний управлінський персонал. Цей процес здійснюється з використанням специфічних методів та інструментів. Входом для цього процесу служить інформація про зовнішньому і внутрішньому середовищі підприємства. Виходом, або результатом цього процесу є планово-контрольна інформація, відображена в планах і звітах. Виходячи з задокументованої (фактичної) інформації, що відображає вже відбулі події, шляхом порівняння фактичної інформації з плановою можна отримати контрольну інформацію (співвідношення планових даних з фактичними) [11]. Контроль за формуванням та використанням фінансових ресурсів впливає з притаманної фінансам здатності об'єктивно відображати кількісні й вартісні пропозиції виробництва та реалізації продукції, робіт, послуг. [6,с.7]. Запорукою успіху компанії є правильно обрана стратегія та ефективна система контролю щодо її втілення. Розуміння стратегії починається з визначення мети її довгострокових напрямків діяльності компанії, які зумовлюють її місію. Місія компанії трансформується у конкретні цілі діяльності, які потім втілюються за допомогою відповідних корпоративних стратегій [4,с.508].

Кожна економіка країни відповідно до свого потенціалу має власну галузеву структуру [20]. Відповідно до цієї галузевої структури і потреб здійснення внутрішнього та зовнішнього контролю за перебігом господарських операцій суб'єктів діє відповідної структури бухгалтерський облік [20]. Іноземний інвестор, вкладаючи кошти в економіку країни, потребує вичерпної інформації про способи та засади функціонування бухгалтерського обліку [16]. Це обумовлено тим, що міжнародні стандарти не регулюють всіх питань обліку в країнах, оскільки подібне регулювання ускладнило б успішне негайне його запровадження країнами Євросоюзу. Причиною є належність країн до різних правових сімей з різними механізмами регулювання господарських відносин, різним рівнем технічного оснащення виробничого процесу та різними геополітичними цілями країн, що до нього входять [16]. З метою прийняття якісних і оперативних управлінських рішень суб'єкт господарювання потребує інформації про те, як найкращим чином одержувати і використовувати потрібні активи і споживати власні у процесі здійснення своєї господарської діяльності [18]. Сукупність даних про господарську діяльність створює інформаційну базу, на основі якої функціонує бухгалтерський, фінансовий та податковий обліку [19]. Розвиток економіки майбутнього можливий за якісного сучасного об'єднання бізнесу та злагодженої інвестиційної діяльності [20]. Об'єднання бізнесу – це поєднання окремих суб'єктів господарювання чи бізнесів в один суб'єкт господарювання, що звітує [1]. Інвестиційна діяльність - це придбання і продаж довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів [2]. У спільних підприємствах важливу роль грає характер та порядок регулювання внутрішньосуб'єктних відносин, наявність контролюючого учасника [18]. Контролюючий учасник - це сторона, яка є учасником спільного підприємства і здійснює спільний контроль за цим спільним підприємством [3].

Відносини між підприємцями, оформлені договорами, характеризують партнерські зв'язки. Спонукальним мотивом встановлення партнерських зв'язків є реальний порядок дій для практичної реалізації бізнес-проекту. Форму партнерських зв'язків завжди пропонує один з бізнесменів-партнерів, а їх суть і порядок реалізації залежать від специфічних особливостей даного бізнесу. У ринковій системі господарювання партнерські зв'язки здійснюються за кількома основними напрямками (виробництво, товарообмін, торгівля фінансові відносини). Тільки таке комплексне здійснення партнерських зв'язків може забезпечити належний розвиток та ефективність підприємництва [7,с.59]. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується інтенсивним розширенням міжнародної підприємницької діяльності, тобто діяльності, що здійснюється шляхом науково-технічного, виробничого, торгового, сервісного і іншої взаемокорисної співпраці суб'єктів господарювання двох і більше країн (міжнародних партнерів). Основним спонукальним мотивом активізації і розширення участі партнерів у міжнародному бізнесі являється можливість збільшення масштабів та ефективності підприємництва за рахунок інтернаціоналізації певних сегментів ринку, використання нових додаткових джерел необхідних матеріальних (інвестиційних) ресурсів, диверсифікації виробничо-господарської діяльності [7,с.59]. Регулювання міжнародного підприємництва здійснюване переважно шляхом належної організації зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання [7,с.64]. Процес інтернаціоналізації підприємств і країн відбувається за участю різних міжнародних організацій [7,с.65].

Регулювання міжнародної підприємницької діяльності здійснюється на трьох рівнях: національному, міжнародному і наднаціональному [7,с.65].

На міжнародному рівні зазвичай регулюються: 1) ідентифікація інвестицій та інвестора (визначення не тільки традиційних форм інвестиції, а й тих, які можуть з'явитися після укладення угоди або підписання договору; визначення юридичних осіб, що вважаються національними суб'єктами господарювання країни-учасниці відповідної угоди); 2) умови імпорту й заохочення іноземного капіталу (політика «відкритих дверей» держав - партнерів у спільній підприємницькій діяльності; зобов'язання приймаючої країни стимулювати іноземні інвестиції), 3) переказ коштів (фіксація країною базування гарантій щодо безперешкодного переказу коштів у встановлені терміни); 4) вирішення спорів господарського і фінансового характеру (незначних - компетентним судовим або адміністративним органом приймаючої країни; принципових - Міжнародним центром врегулювання інвестиційних спорів); 5) норми поведінки іноземних партнерів (загальні поняття, принципи і норми, яких слід дотримуватися іноземним підприємцям і які сприяють створенню позитивного іміджу зарубіжного партнера). На наднаціональному рівні в рамках інтеграційних утворень регулювання міжнародної підприємницької діяльності здійснюється відповідно до угод (договорів), що фіксують взаємовідносини між цілим рядом країн. Таке поточне регулювання відбувається тоді, коли забезпечуються вільний рух капіталів і гармонізація економічної політики країн-учасниць угод [7,с.66]. Практична реалізація функцій управління здійснюється за допомогою системи методів управління. Привести в дію організовану систему, щоб отримати необхідний результат, можна лише через вплив на неї керуючого органу або особи. При цьому необхідні певні інструменти узгодженого впливу, які й забезпечують досягнення поставлених цілей. Такі інструменти прийнято називати методами управління [7,с.73].

У ринкових умовах господарювання важливе (якщо не вирішальне) значення набуває економічна безпека всіх суб'єктів підприємницької та інших видів діяльності. Необхідність постійного дотримання економічної безпеки пояснюється об'єктивно стоїть перед кожним суб'єктом господарювання завданням забезпечити стабільне функціонування і досягнення головної мети своєї діяльності. Рівень економічної безпеки визначається тим, наскільки ефективно його керівництву і фахівцям (менеджерам) вдається запобігти можливим загрозам і усунути збиток від негативних впливів на ті чи інші складові економічної безпеки [7,с.534].

Сучасні тенденції у розвитку світового господарства, які характеризуються глобалізацією економіки, її транснаціоналізацією, новітньо-технологічною орієнтацією, загостренням екологічних проблем, посиленням торгово-фінансової та кредитної експансії, зумовлюють гостру необхідність міждержавного регулювання економічних процесів на основі економічної інтеграції [5]. Ускладнення суспільних відносин задля забезпечення контролю за ефективністю функціонування суб'єктів потребує розробку нових оперативних методів контролю та аналізу за ними або розробку нових облікових систем і систем документального оформлення господарських операцій [22]. На думку автора, потрібно рухатись в обох вказаних напрямках.

Постала проблема апробації та впровадження новітніх методів дослідження господарських процесів, які опираються на власний практичний досвід авторів і дістали назву евристичних методів дослідження. Цей факт обумовлений тенденцією до різних змін економічної ситуації на макро- та мікро рівні, в результаті чого проявляється неспроможність поточного оперативного аналізу господарської діяльності, подання інформації для прийняття якісних управлінських рішень [15]. Основу сучасної діяльності суб'єктів господарювання заклали вчені: Герберт Александер Саймон - розвиток теорії організації, менеджмента і управлінських рішень ("Administrative Behavior", 1947p., "Models of Man", 1957p.), Саймон Сміт Кузнець ("Economic Growth of Nations Total Output and Productions Structure", 1971p.), Кумпанс Тьялінг ("Activity Analysis of Production and Allocation", 1951p.). Пропоновані науковцями моделі вирішення даних проблем проходять тривалий шлях розкриття їх суті та подальшої апробації з остаточним впровадженням у безпосереднє використання та включення у навчальні програми вищих навчальних закладів [21]. Незважаючи на фундаментальні розробки вчених в царині економіки, ускладнення суспільних відносин приводить до постановки нових задач і цілей [13], у зв'язку із чим питання якісного аналітичного забезпечення постає дуже гостро. З метою вирішення цих задач і цілей безперервно здійснюється перегляд існуючих методів дослідження господарських процесів і явищ для їх подальшої адаптації і створення нових методів на базі існуючих [17]. Для успішного функціонування суб'єкт господарської діяльності потребує коштів у будь-якій формі [7]. Будь-який іноземний інвестор потребує якісної інформації про господарську діяльність суб'єкта інвестування. Для цього йому може бути потрібна інформація, яка не відображається у стандартних фінансових звітах. Для задоволення такої потреби суб'єкт інвестування може подавати для інвестора додаткові фінансові звіти. У зв'язку із цим необхідно надати юридичного значення таким звітам і встановити відповідальність за достовірність наведених у звітах даних [20].

Дана ситуація обумовлена неможливістю в повному обсязі здійснювати якісний оперативний економічний аналіз та прогноз в сучасних умовах розвитку економіки. Для уникнення подібної ситуації необхідно розробити нову систему показників для аналізу та прогнозу господарської діяльності суб'єкта господарювання, які давали б можливість та реальну здатність врахування всіх факторів господарської діяльності будь-якого стану розвитку економічного середовища.

Контроль забезпечення набуває особливого значення випадку дефолту позичальника (франчайзі). Якщо франшизна позика забезпечена кредитом під заставу власного майна, то позикодавець контролює вилучення забезпечення в разі банкрутства позичальника. Якщо в якості забезпечення виступає орендний договір (особливо коли орендодавцем є сторонній учасник, не франчайзер), то позикодавець не зможе контролювати вилучення забезпечення у разі дефолту [14].

Контроль забезпечень зобов'язань є однією із форм забезпечень підприємства ресурсами, є причиною та умовою динамічного та стабільного розвитку суб'єктів та міжсуб'єктних відносин, включає комплекс заходів економічного, юридичного та організаційного характеру різної природи та змісту, є важливим та невід'ємним елементом господарських відносин. Характер заходів, що використовують суб'єкти господарювання у відносинах між собою, для контролю забезпечення зобов'язань залежить від: 1) організаційної форми - впливає на специфіку важелів контролю забезпечень зобов'язань та процес їх використання; 2) господарської компетенції - впливає на різноманіття форм і способів здійснення контролю забезпечень зобов'язань; 3) специфіки укладених угод, договорів між суб'єктами господарювання. У договорах та угодах можуть бути передбачені міри та заходи стосовно контролю забезпечення зобов'язань, які прямо не передбачені законодавством, звичаями та традиціями ділового обороту, але не суперечать їм.

Правильна оцінка фінансових результатів діяльності та фінансово-економічного стану підприємства в сучасних умовах господарювання вкрай важлива як для його керівництва (адміністрації), так і для інвесторів, партнерів, кредиторів, державних органів. Для оцінки фінансово - економічного стану підприємства (організації) необхідна відповідна інформаційна база. [7,с.505]. Сучасний стан розвитку економіки і бізнесу характеризується широким застосуванням для обробки інформації та комп'ютерної підтримки рішень новітніх засобів інформаційної технології, основним вираженням яких є інформаційні системи різного призначення і різної проблемної орієнтації. У загальному вигляді інформаційну систему можна визначити як автоматизовану людино-машинну систему визначальною особливістю якої є те, що вона забезпечує інформацією користувачів з різних організацій. Для проблематики економіки й бізнесу використовуються здебільшого інформаційні системи організаційного типу. Сьогодні інформаційний ресурс - організована сукупність документованої інформації, відомостей, даних і знань, яка призначена для задоволення інформаційних потреб споживача - розглядається як одне із основних багатств кожної держави, стратегічний ресурс, цінність якого постійно зростає [8,с.5].

Ефективний контроль ходу реалізації плану можливий при наявності повноцінної системи моніторингу ключових показників, чіткої організації інформаційних потоків і баз даних. Контроль являє собою лише елемент контролінгу, так як останній є комплексною міжфункціональною концепцією, метою якої є координація систем планування, контролю та інформаційного забезпечення. [9]. Враховуючи стабільно високі темпи інформаційно-технічного розвитку є доцільним впровадження додаткових реєстрів суб'єктів господарювання загально світового рівня, або створення такого на базі існуючих реєстрів держав.

ВИСНОВКИ

Система контролю забезпечення виконання зобов'язань є комплексною та багатогранною. Необхідність її розвитку обумовлена структурними зрушеннями економічного розвитку. У зв'язку із цим необхідність розвитку системи контролю забезпечень виконань зобов'язань та її якісного аналітичного забезпечення поставатиме перед суспільством у ключові періоди його розвитку та у моменти його якісної перебудови за будь-яких суспільних формаций.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародний стандарт фінансової звітності 3 "Об'єднання бізнесу" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.minfin.gov.ua.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 "Звіти про рух грошових коштів" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.minfin.gov.ua.
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 31 "Частки в спільних підприємствах" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.minfin.gov.ua.
4. Голов С.Ф. Управлінський облік. - К.: Лібра, 2003. - 704с.
5. Заблоцький Б.Ф. Національна економіка: Підручник. - Львів: Новий світ-2000, 2009. - 582с.
6. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт.кол. і наук. ред.проф. А.М. Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: КНЕУ, 2000.-460с.
7. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства: Підручник / За заг.ред. д-ра екон.наук, проф. С.Ф. Покропивного. - К.: КНЕУ, 2003. - 608 с.
8. Ситник В.Ф. та ін. Основи інформаційних систем: навч. Посібник. - Вид 2-ге, перероб. і доп. / В.Ф. Ситник, Т.А. Писаревська, Н. В. Єрємїна, О. С. Красва : за ред. В. Ф.Ситника. - К.: КНЕУ, 2001.-420с.
9. Бородушко И.В., Васильева Э.К. Стратегическое планирование и контроллинг. - СПб Питер, 2006.-192с.
10. Гриффин Р., Пастей М. Международный бизнес. 4-е изд. / Пер.с англ. под ред. А. Г. Медведева. - СПб.: Питер, 2006. - 1088 с.,ил. 8. Гриффин Р., Пастей М. Международный бизнес. 4-е изд. / Пер.с англ. под ред. А. Г. Медведева. - СПб.: Питер, 2006. - 1088 с.
11. Дитгер Х. ПИК: Планирование и контроль: концепция контроллинга. Перевод с немецкого под редакцией и с предисловием А.А.Турчака, Л.Г. Головача, М.Л.Лукашевича. - М.: Финансы и статистика. - 1997. - 765с.
12. Никайдо Х. Выпуклые структуры и математическая экономика / Перевод с английского А. В. Малишевського, Под

- редакцией Э. М. Бравермана. М.: Мир, 1972. - 519с.
13. Тинберхен Я., Бос Х. Математические модели экономического роста. Пер. с англ. Под ред. М. М. Голанского. Вступ. Статья А.Д. Смирнова, С.С. Шаталина. М.: Прогресс, 1967. - 176с.
 14. Фабочки Ф. Финансовые инструменты / под ред. Ф.Фабочки; [пер. с англ. Е.Востриковой, Д.Ковалевского, М.Орлова]. - М. : Эксмо , 2010. - 864 с.
 15. Albrecht W. Steve, Stice Earl K., and Stice James D. Financial Accounting, Eleventh Edition. South-Western, Cengage Learning 2011, 2008. - 725p.
 16. Bierman Harold. An introduction to accounting and managerial finance. A merger of equals. - Published by World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd., 2010. - 393p.
 17. Bragg Steven M. Accounting Best Practices. Published by John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 2010.-502p.
 18. Gibson Charles H. Financial Reporting and Analysis. Using Accounting Information. 11Edition. - 596p.
 19. Needles Belverd E., Powers Marian, Crosson Susan V. Principles of accounting Eleventh edition. South-Western, Cengage Learning 2011, 2008. - 1295p.
 20. Rosenfeld James. The Selected Works of George J. Benston. Volume 2. Accounting and Finance Edited by James Rosenfeld.- Published by Oxford University Press, Inc., 2010. - 426p.
 21. Vataliya K.S. Practical financial accounting (advance methods, techniques and practices). PARADISE PUBLISHERS Jaipur (India).First Published. – 2009. - 266p.
 22. Fisher Paul M., Taylor Wiliam J., Chang Rita H. Advanced Accounting,9 edition, published by South Western, a part of Cengage Larnung, 2010. - 1148p.

Одержано 15.05.2012р.

Ó **Фендик Владимир Михайлович**, аспірант Київського національного економічного університету імені В.Гетьмана, тел.0955973072, e-mail:vladimir_www_77@rambler.ru